

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فصلنامه
فرهنگی
اجتماعی
سیاسی
تاریخی

میقات

سال سوم - شماره نهم - پاییز ۱۳۷۳

صاحب امتیاز:

حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت
مدیر مسئول: سید علی قاضی عسکر
زیر نظر: هیئت تحریریه
آدرس: تهران - خیابان آزادی - نبش خوش -
سازمان حج و زیارت - طبقه دوم - معاونت
آموزش و تحقیقات بعثه مقام معظم رهبری
حروفچینی: کامپیوتایپ
لیتوگرافی و چاپ: اعتماد
یادآوری:

- مسؤولیت آراء و نظریات به عهده نویسندگان آن است.
- میقات، در ویرایش مطالب آزاد است.
- مقالات رسیده، بازگردانده نخواهد شد.

فهرست

- ۷..... سرمقاله
۹..... حج در کلام حضرت امام خمینی - قدس سره -
۱۲..... حج در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیه‌الله خامنه‌ای - مدظله -

حج

- ۱۶..... مهدی پیشوایی / احسین گودرزی جمرات کجاست؟
۲۷..... احمد زمانی حلق و تقصیر
۳۸..... محمد حسین فلاح زاده استفتات

تاریخ و رجال

- ۴۶..... عبدالله جوادی آملی آئین و ملت ابراهیم - ع - در قرآن مجید
۵۷..... رسول جعفریان نبرد بدر
۷۹..... محمد نقدی با یاران پیامبر - ص - در مدینه «حمزه»

اماکن و آثار

۸۸.....	سید علی قاضی عسکر	صفا و مروه
۱۰۷.....	محمد امین پورامینی	حجر اسماعیل
۱۳۱.....	محمد صادق نجمی	گریه و حفظ آثار شخصیت‌های مذهبی

حج در آینه ادب فارسی

۱۴۸.....	حسن محتشم	بر درگاه رحمت
۱۴۹.....	جواد محدثی	کعبه، مغناطیس دلها
۱۵۱.....	علی نیکزاد	حج در نگاه شاعران

جاریجانی حج

۱۶۴.....	محمد حسین رضایی	نارساییها و مشکلات حج
----------	-----------------	-----------------------

تجدید کتاب

۱۷۸.....	محمد علی مهدی‌راد	ابوالولید ازرقی و کتاب او؛ «اخبار مکه»
۲۰۱.....	محمد علی غلامی	نگاهی به چند کتاب

مطربان

۲۱۲.....	محمد حسین هیکل/سید حسن اسلامی	فی منزل الوحی
۲۲۵.....	بنت‌الهدی/جواد محدثی	سرزمین یادها و یادگارها

سر مقاله

با انتشار این شماره، فصلنامه «میقات حج» سومین سال نشر خود را آغاز می‌کند. استقبال گسترده دانشمندان، اندیشه‌مندان و فرهیختگان کشور بیانگر جای خالی مجله‌ای تخصصی ویژه حج، در میهن اسلامی بود. عزیزان فراوانی ما را در این اقدام ستودند و با ارائه مقالات علمی و تحقیقی و ارسال خاطرات زیبا و جالب، اشعار و سروده‌هایی نغز و شیرین، در ادامه کار یاریمان دادند و نتیجه آن شد که پژوهشها و مقالات نشر یافته در میقات، گاه از ابتکار، نوآوری، تصحیح یافته‌های تاریخی نیز برخوردار بود.

اینگونه مقالات زمینه دگرگونی در برخی از باورهای پیشین را فراهم و انگیزه پژوهش و تحقیق درباره دهها و صدها مسأله دقیق و مهم حج را به وجود آورد. و محققان و عالمان ارجمند و گرانسنگ با ارائه مقالات علمی و سودمند درباره «بیت الاحزان»، «وادی محسّر»، «شعب ابی

طالب»، «حج اکبر»، «حج ابراهیمی - حج جاهلی»، «استطاعت» و...
تصوری جدید برای خوانندگان ارزشمند میقات آفرینند.

میقات گاهی به مسائل اجرایی حج نیز پرداخته و در چند و چونی آن سخن گفته است و ما بر این باوریم که باید این مسائل نیز در این نشریه میدان شایسته‌ای بیابد؛ چرا که در مسائل اجرایی حج نیز جای بحث و سخن فراوان است. زمزمه خصوصی سازی حج و عمره همچون تجربه اعزام زائر به سوریه توسط بخش خصوصی وجود دارد، اینک باید از سر تنبه و دقت نگریست که آیا برآستی اعزام قدرتمندانه زائران بانظم و ترتیبی خداپسندانه و عزتمند بوسیله سازمان حج و زیارت و با اشراف و نظارت نماینده محترم ولی فقیه در امور حج و زیارت و مدیریت مدیرانی متعهد و تلاشگر و هدایت روحانیانی گزینش شده و با اخلاص و سختکوشی، به مصلحت و زینبند نظام مقدس جمهوری اسلامی است و یا آن که باید راهی دیگر جستجو کرد؟ و برای جهاتی، از این همه تن زد؟

مسائل و موضوعات فراوان و مهم دیگری نیز وجود دارد که باید کاوشی تازه درباره آن صورت گیرد، زیرا حج دامنه‌ای بس گسترده داشته و بسیاری از رازها و رمزهای عرفانی، معنوی، اجتماعی، سیاسی، فقهی، فرهنگی و اقتصادی آن هنوز ناشناخته مانده است.

گرچه میقات بدنبال آن نیست تا حرفهایی رامطرح کند که کسی آن را نگفته و یا به قلم نیاورده است، لیکن از اندیشه‌های نو، طرح‌ها و راه حل‌های کارساز در حل مشکلات و معضلات فراوان حج استقبال کرده و هر گونه انتقاد سازنده را در بهره‌وری هر چه بهتر و بیشتر از این واجب بزرگ دینی، به بحث و تبادل نظر خواهد گذاشت، و دست تمامی بزرگواری را که ما را در این امر مهم یاری دهند، به گرمی خواهد فشرد و از آثار آنان استقبال خواهد کرد و توفیق از خداوند دانا و بزرگ است.

مدیر مسؤول

حج

در کلام و پیام امام راحل حضرت آیه الله العظمی امام خمینی

- قدس سره الشریف -

از نکاتی که حجاج محترم باید به آن توجه کنند، این که مکّه معظمه و مشاهد مشرفه، آینه حوادث بزرگ نهضت انبیا و اسلام و رسالت پیامبر اکرم است. جای، جای این سرزمین محل نزول و اجلال انبیای بزرگ و جبرئیل امین و یادآور رنجها و مصیبت‌های چندین ساله‌ای است که پیامبر اکرم - ص - در راه اسلام و بشریت متحمل شده‌اند و حضور در این مشاهد مشرفه و امکان مقدسه و در نظر گرفتن شرایط سخت و طاقت‌فرسای بعثت پیامبر، ما را به مسؤولیت و حفظ دستاوردهای این نهضت و رسالت الهی بیشتر آشنا می‌کند، که واقعاً پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - و ائمه

هدی در چه غربت‌هایی برای دین حق و امحاء باطل، استقامت و ایستادگی نموده‌اند و از تهمت‌ها و اهانت‌ها و زخم‌زبان‌های ابولهب‌ها و ابوجهل‌ها و ابوسفیان‌ها نهراسیده‌اند و در عین حال شدیدترین محاصره‌های اقتصادی در شعب ابی‌طالب، به راه خود ادامه داده‌اند و تسلیم نشدند و سپس با تحمل هجرت‌ها و مرارت‌ها در مسیر دعوت حق و ابلاغ پیام خدا و حضور در جنگ‌های پیاپی و نابرابر و مبارزه با هزاران توطئه و کارشکنی‌ها به هدایت و رشد همت گماشته‌اند که دل صخره‌ها و سنگ‌ها و بیابان‌ها و کوه‌ها و کوچه‌ها و بازارهای مکه و مدینه پر است از هنگامهٔ پیام رسالت آنان که اگر آنها به زبان و به سخن می‌آمدند و از راز و رمز تحقق «فاستقم كما أمرت»^۱ پرده برمی‌داشتند، زائران بیت‌الله الحرام درمی‌یافتند رسول خدا برای هدایت ما و بهشتی شدن مسلمانان چه کشیده‌اند و مسؤولیت پیروان او چقدر سنگین است. و ملت شهید دادهٔ ایران اگر چه در طول دوران مبارزه و جنگ و حوادث دیگر انقلاب مظلومیت‌ها و سختی‌ها و درد و رنج‌های فراوان دیده است و جوانان و عزیزان گرانقدری را تقدیم راه خدا کرده است ولی یقیناً وسعت مظلومیت‌ها و سختی‌هایی که بر پیشوایان ما رفته است، به مراتب بالاتر از مسائل ماست.^۲

کعبهٔ معظمه، یکتا مرکز شکستن این بت‌هاست. ابراهیم خلیل در اول زمان و حبیب خدا و فرزند عزیزش مهدی موعود روحی فداه در آخر زمان از کعبه، ندای توحید سر دادند و می‌دهند. خداوند تعالی به ابراهیم فرمود: «وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا تَوَكُّعًا لِرِجَالِهِمْ وَمِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ قُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي بَدَأْتُ الْحَجَّ مِنْكُمْ بَدَأْتَهُمْ وَأَنَا مِنْكُمْ فَاتَّبِعُوا حُكْمِي فَعَسَىٰ أَنْ يَسْمَعُوا دَعْوَتِي قَدْ أَفْلَحَ الْوَعْدُ لِلَّهِ إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ وَإِنَّهُ بِشَيْءٍ عَاطِلٍ عَلِيمٌ»^۳

و فرموده: «... و طَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ»^۴ و این تطهیر از همه ارجاس است که بالاترین آنها شرک است که در صدر آیه کریمه است.^۵

و در سوره توبه می خوانیم: «وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ إِنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ...»^۶.

پی نوشتها:

۱. هود: ۱۱۲
۲. از پیام برائت حضرت امام خمینی - ره - به زائران بیت الله الحرام، مورخ ۶۶/۵/۶ صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۳۲
۳. حج: ۲۷
۴. حج: ۲۶
۵. از پیام امام خمینی(ره) به زائران بیت الله الحرام و مسلمانان جهان به مناسبت فرا رسیدن عید سعید قربان مورخ ۶۳/۶/۱۲، صحیفه نور، ج ۱۷، ص ۸۷
۶. توبه: ۳

حج

از دیدگاه مقام معظم رهبری حضرت آیه الله خامنه ای

- مدظله العالی -

... حج عبادت است و ذکر و دعا و استغفار، اما عبادتی و ذکر و استغفاری در جهت ایجاد حیات طیبه امت اسلامی و نجات آن از زنجیرها و غل‌های استعباد و استبداد و خداوندان زر و زور، و تزویق روح عزت و عظمت به آن و زدودن کسالت و ملالت از آن. این است حجی که از پایه‌های دین به شمار رفته و امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - در نهج البلاغه آن را علم اسلام و جهاد هر ناتوان و برطرف کننده فقر و تنگدستی و مایه تقرب و نزدیکی اهل دین به یکدیگر شمرده است و این است آن حجی که بندگان مجاهد خدا، همه ساله از ایران با شوق و شور بدان روی می‌آورند و براءت از

آمریکا و صهیونیسم و نفی ولایت استکبار و شعار برای تعمیم ولایت الهی را شرط اصلی آن می‌شمردند، و این است آن حجتی که سبیلی خوردگان از اسلام و انقلاب و در رأس آنان آمریکای جنایتکار از آن احساس خطر می‌کردند...

اینجاست که سخن امام فقید، آن «داعی الی الله» و «فانی فی الله» آشکار می‌شود که اسلام را به اسلام ناب محمدی - ص - و اسلام آمریکایی تقسیم می‌کرد.

اسلام ناب محمدی، اسلام عدل و قسط است. اسلام عزت و اسلام حمایت از ضعفا و پابرهنگان و محرومان است. اسلام دفاع از حقوق مظلومان و مستضعفان است. اسلام جهاد با دشمنان و سازش‌ناپذیری با زورگویان و فتنه‌گران است. اسلام اخلاق و فضیلت و معنویت است.

اسلام آمریکایی، چیزی به نام اسلام است که در خدمت منافع قدرتهای استکباری و توجیه‌کننده اعمال آنهاست. بهانه‌ای برای انزوای اهل دین و نپرداختن آنان به امور مسلمین و سرنوشت ملت‌های مسلمان است. وسیله‌ای برای جدا کردن بخش عظیمی از احکام اجتماعی و سیاسی اسلام از مجموعه دین و منحصر کردن دین به مسجد است (و مسجد نه به عنوان پایگاهی برای رتق و فتق امور مسلمین، چنانکه در صدر اسلام بوده است، بلکه به عنوان گوشه‌ای برای جدا شدن از زندگی و جدا کردن دنیا و آخرت).

اسلام آمریکایی، اسلام انسان‌های بی‌درد و بی‌سوزی است که جز به خود و به رفاه حیوانی خود نمی‌اندیشند. خدا و دین را همچون سرمایه تجار، وسیله‌ای برای زراندوزی یا قدرت‌طلبی

می‌دانند و همهٔ آیات و روایاتی را که برخلاف میل و منفعتشان باشد بی‌محابا به زاویهٔ فراموشی می‌افکنند و یا وقیحانه تأویل می‌کنند. اسلام آمریکایی، اسلام سلاطین و رؤسای است که منافع ملت‌های محروم و مظلوم خود را در آستانهٔ الههٔ آمریکایی و اروپایی قربان می‌کنند و در مقابل به حمایت آنان برای ادامهٔ حکومت و قدرت‌نگین خود چشم می‌دوزند...

آری این اسلام آمریکایی است که مردم را به دوری از سیاست و فهم و بحث و عمل سیاسی می‌خواند ولی اسلام ناب محمدی سیاست را بخشی از دین و غیرقابل‌جدایی از آن می‌داند و همهٔ مسلمین را به درک و عمل سیاسی دعوت می‌کند و این چیزی است که ملت‌های مسلمان باید همواره از امام فقید خود و زبان‌گویای اسلام بیاد داشته باشند.^۱

پی‌نوشت:

۱. از پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیه‌الله خامنه‌ای - مد ظله‌العالی - به مناسبت ایام حج، ذیحجه ۱۴۰۹ ه.ق. مطابق تیرماه ۱۳۶۸ ه.ش.